

СЛОВО ПРО СТАРШОГО КОЛЕГУ

Про Віктора Григоровича Бар'яхтара я вперше почув у 1972 р. від свого приятеля, студента фізико-технічного факультету Харківського університету (сам я навчався тоді на радіофізичному факультеті того ж університету). Той розповів мені, що одного з найблискуліших учнів знаменитого А.І. (так скорочено, але дуже шанобливо наукова спільнота називала між собою академіка Олександра Ілліча Ахієзера) обрано членом-кореспондентом АН УРСР і він переїздить на роботу в Донецький фізико-технічний інститут. Ще мій приятель розповів мені, що Віктор Григорович — це видатний фізик-теоретик, відомий своїми піонерськими результатами з теорії магнетизму, нелінійних явищ у твердих тілах, кінетичної теорії плазми та ін. Таким було моє заочне знайомство з Віктором Григоровичем. Потім його було обрано академіком і головою Донецького наукового центру, і я, вже працюючи в Інституті теоретичної фізики, мав можливість бачити Віктора Григоровича і слухати його виступи на Загальних зборах Академії. Молодий, але вже авторитетний, в розквіті сил, він завжди цікаво і по діловому виступав, розповідаючи про діяльність центру і інституту. Відчувалося, що він щиро вболіває за доручену йому справу.

Справжнє моє знайомство з Віктором Григоровичем відбулося 1982 року, коли за пропозицією Президента АН УРСР академіка Б.Є.Патона він обійняв посаду академіка-секретаря Відділення фізики і астрономії і приїхав до Києва знайомитися з інститутами відділення. Одним з перших він відвідав Інститут теоретичної фізики, який у той час очолював академік АН УРСР О.С. Давидов. Інститут, його наукова тематика, у тому числі дослідження, що виконувалися особисто О.С. Давидовим та

його відділом, творча атмосфера в науковому колективі Віктору Григоровичу очевидно сподобалися, і він високо оцінив діяльність інституту. Ряд розмов і обговорень між Віктором Григоровичем і Олександром Сергійовичем відбувався в моїй присутності (тоді ученого секретаря інституту), і я зрозумів, що відвідини можуть мати своїм наслідком перехід Віктора Григоровича до нашого інституту. Так воно врешті-решт і сталося. Олександр Сергійович і Віктор Григорович дійшли спільного висновку, що найкраще Віктору Григоровичу буде працювати в Інституті теоретичної фізики, де він і створив новий відділ — відділ теорії твердого тіла. Слід сказати, що колектив інституту дуже добре сприйняв створення цього відділу. Для всіх було зрозуміло, що присутність такого відомого й авторитетного фізика-теоретика як Віктор Григорович, можливість обговорювати з ним наукові проблеми, брати участь в його семінарах безумовно принесе нові ідеї і сприятиме розвитку досліджень з широкого кола питань теоретичної фізики. Свідченням тому може служити, зокрема, той факт, що до відділу Віктора Григоровича перейшла працювати досить велика група науковців інституту, які вже мали ім'я в науці. Серед них В.М. Локтев (нині академік НАН України), Є.Д. Білоколог, О.В. Золотарюк, Ю.О. Ситенко, В.З. Енольський та ін. Частина з них, після того, як В.Г. Бар'яхтара було призначено директором Інституту металофізики, перейшла з ним до цієї установи.

Як я вже згадував, на час створення відділу Віктора Григоровича я обіймав посаду ученого секретаря інституту і мені доводилося досить часто спілкуватися з ним з різних службових питань — від набору аспірантів до підготовки планів нау-

кових досліджень інституту й оформлення звітів. Стиль спілкування і роботи Віктора Григоровича можна характеризувати як діловий, спокійний, приятний, але в той самий час вимогливий. Зауваження завжди робив коректно і максимально аргументовано. Якщо з'ясовувалося, що зауваження зроблено незаслужено (втім, це були вкрай рідкісні поодинокі випадки) — обов'язково вибачався і пояснював чому так трапилося. А ще Віктор Григорович був дуже уважний до своїх підлеглих і колег. Завжди зрозуміє і службові і побутові проблеми і спробує допомогти. Неодноразово був свідком того, як Віктор Григорович «боровся» за отримання квартир і покращення житлових умов для своїх працівників, як домагався підвищення їх службового становища, як підтримував їх на шляху до отримання різних премій і відзнак та на виборах до академії. Але «бути своїм» ще нічого не гарантувало. Віктор Григорович мав бути щиро переконаним, що працівник, за якого він клопочеться, дійсно того заслуговує. І головним для нього були наукові критерії, відданість справі. Вже згодом, беручи участь у засіданнях Бюро Відділення фізики і астрономії, і ще пізніше, маючи змогу бачити Віктора Григоровича на посаді першого віце-президента Академії, я зрозумів, що цей стиль керівництва і стосунків з колегами Віктор Григорович сповідував під час перебування на всіх своїх посадах. Все це залишається справедливим і сьогодні. Не думаю, що хтось має іншу думку. Для мене особисто спілкування з Віктором Григоровичем стало великою життєвою школою, за яку я щиро йому вдячний.

Не менш важливим є для мене спілкування з Віктором Григоровичем і на наукові теми. Він класик багатьох розділів теоретичної фізики, глибоко розуміє фундаментальні проблеми кінетичної теорії, теорію нелі-

нійних процесів у твердих тілах і плазмі, методи функцій Гріна, до розробки яких активно долучився і став автором цілих розділів у цих галузях. Його реакція на мої наукові доповіді і його оцінка моїх робіт має для мене надзвичайно важливе значення, бо це є оцінка експерта найвищого рівня.

Але все сказане — це лише частина моїх вражень про Віктора Григоровича. Безумовно, коли маєш змогу спілкуватися з людиною впродовж багатьох років і зустрічатися з нею як в офіційній, так і неофіційній обстановці, то знайомишся з цією людиною дуже близько. Внаслідок такого спілкування я неодноразово переконався, що Віктор Григорович дуже мудра і добра людина. Він є гарним оповідачем і цікавим співбесідником. Сам брав участь у багатьох цікавих подіях і був свідком непростих життєвих ситуацій, що траплялися з ним особисто, з його вчителями та старшими колегами і охоче про них розповідає. Надзвичайно цікаво слухати його про навчання в університеті, аспірантурі, роботу в ХФТІ, участь в ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. Викликають захоплення розповіді про його вчителя академіка Олександра Ілліча Ахієзера, та про геніїв теоретичної фізики, яких Віктор Григорович теж вважає своїми наставниками — академіків М.М. Боголюбова та Л.Д. Ландау. Про це неможливо десь прочитати, чи почути, окрім як у розповідях Віктора Григоровича.

На закінчення додам, що якби мене попросили коротко характеризувати Віктора Григоровича, то, напевне, я б сказав, що це дуже талановита, високопорядна, доброзичлива і щира людина, яка іде прямою дорогою і ніколи не збивається на манівці ні в житті ні в науці.

Анатолій ЗАГОРОДНІЙ,
головний учений секретар НАН України